

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Studentská laboratoř lidských práv

ZÁKAZ TRESTU SMRTI

---

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

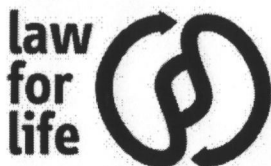
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Právní vzdělání pro celý život
reg. č.: CZ.1.07/2.2.00/15.0290

Studentská laboratoř lidských práv je novým povinně volitelným předmětem zavedeným na PF UP v Olomouci v rámci projektu Law4Life (Právní vzdělání pro celý život, reg. č.: CZ.1.07/2.2.00/15.0290).

Výuka je organizována volně, hlavní část práce spočívá v samostatné výzkumné a analytické práci studentů věnované vybraným problémům v oblasti ochrany lidských práv.

Další náplní předmětu je analýza aktuálních mezinárodních lidskoprávních kauz, monitoring rozhodovací činnosti mezinárodních orgánů ochrany lidských práv (ESLP, ASLP, IASLP, UNHRC, HRC) a následné informování o činnosti laboratoře prostřednictvím bulletinů (Working Papers) a vlastních internetových stránek (<http://hrlab.upol.cz>)

Autonomní práce studentů je doplněna o diskusní kolokvia, filmové projekce, střetnutí s praxí a spolupráci s partnery (např. Liga lidských práv).

Studenti absolvující tento kurz získají hlubší povědomí o problematice lidských práv, komparační přehled o jednotlivých systémech ochrany lidských práv, schopnost analyzovat aktuální problémy a dovednosti důležité pro praxi v rámci "Human Rights Advocacy".

Trest smrti- civilizovaná podoba spravedlivé odplaty?

Mohlo by se zdát, že téma Trest smrti zkrátka nemůže přinést čtenáři nové a zajímavé informace. Většina z nás si myslí, že o tomto absolutním trestu, jak bývá trest smrti často nazýván, ví snad už vše. Ale je tomu skutečně tak? Ano, trest smrti je omílán snad všude a všemi...tisk, televize, filmové scénáře, lidskoprávní studie, populistické projevy řečníků a politiků, demonstrace, kampaně... ale zamysleme se nad tím, jestli už doopravdy nastal čas říct si „o tomhle vím vše, nic dalšího mě nemůže překvapit“ Protože to by znamenalo jediné- naučili jsme se žít s vědomím, že v moderních státech kolem nás ročně umírají deseti tisíce lidí. Mnozí bez práva na spravedlivý proces, bez možnosti využít opravné prostředky, ve zkorumpovaných a předem jasných kauzách, které se po vynesení nezvratného ortelu zahálí do pláště státního tajemství. Znamenalo by to, že nás osudy těchto lidí nezajímají, nebo dokonce, že takovéto rozsudky schvalujeme. Tak jak jsme na tom, národe?

Tahle studie si neklade za cíl zmapovat vývoj trestu smrti v dějinách, ani rozpoutat věčný spor na téma Definitivní odplata x Právo na život. O těchto sporech toho bylo napsáno dost a každý z nás si mohl utvořit vlastní názor závisle na tom, které hodnoty v tom jeho žebříčku vedou. Tato studie se bude zabývat momentální situací ve světě, ne historií a abstraktními úvahami. Zavede vás do zemí, kde stále platí „oko za oko, zub za zub“, seznámí vás s prohrěšky, za které může být hlava sřata i vám, ukáže vám smutnou bilanci v číslech a seznámí s osudy několika málo lidí z vybraných států, kteří by mohli říct spoustu věcí, které by dokázaly přimět ke změně názoru i ty nejotrlejší...někteří z nich však už nemohou. A jiní čekají, až budou moci- třeba i díky vám, díky vašemu času a díky tomu, že jste tento článek dočetli až do konce a nezavřeli jej s tím, že vám už přece žádné nové informace přinést nemůže...

Trest smrti ve světě

Tak jako se říká „Jiný kraj- jiný mrav.“, mohlo by se- s ohledem na námi zkoumanou problematiku pomalu užívat „Jiný kontinent, jiný pohled na trest.“

Abychom se mohli pustit do zkoumání a objektivního hodnocení systému sankcionování té které země, je skutečně důležité uvědomit si, v čem se liší nazírání na samotný trest jako nástroj vymáhající respekt vůči právnímu řádu.

Zatímco v evropském pojetí je trest vnímán jako určitý výchovný prostředek, který si za svůj primární cíl klade nápravu pachatele, ve většině USA by se pro slovo „trest“ dalo užít synonyma „odplata“. Toto rozdílné pojetí je podle

mého názoru prvotní příčinou rozdílného přístupu i k realizaci trestu, tedy vztah trestajícího systému k následku trestu, případně k následku, kterým je až smrt odsouzeného.

Nezisková a nepolitická organizace Amnesty International uvádí, že na světě v roce 2006 bylo 88 zemí, které trest smrti ve svých trestních rádech nemají, 11 zemí, kde se trest smrti ukládá jen výjimečně, 29 zemí, které sice trest smrti v rádech svých trestů sice mají, ale již přes deset let žádnou popravu nevykonaly a 69 zemí, kde je trest smrti stále běžným způsobem řešení nastalého protiprávního stavu.¹

Podle výroční zprávy Amnesty International bylo jen roku 2008 na celém světě popraveno 2.252 lidí (z toho 1.718 jen v Číně) a 3.347 osob bylo k trestu smrti odsouzeno.

Podle zprávy čeká v současné době na výkon trestu smrti 27 562 osob.

Amnesty International dále nepopírá fakt, že tyto údaje jsou „oficiální“, což podle ní znamená „silně podhodnocené“, neboť Čína už několik let poskytuje informace, které se pravdě a skutečnému stavu justice v zemi blíží jen okrajově...² Nad tím, proč vládní strana odmítá odkrýt úplně a plnohodnotné statistiky, proč světu zpřístupňuje jen část skutečných čísel, a ty tresty, vykonané za zločiny politicky motivované, zahaluje rouškou státního tajemství, nezbyvá než udělat velký otazník.

Čína

10. 10. 2011 přinesla Česká televize prostřednictvím svého kanálu ČT24 aktuální zprávu s opět „oficiálními čísly“ o stavu poprav v Číně. Počet popravených se přehoupl přes 1000 a Čína si i nadále udržuje pověst země, kde se ročně popraví více lidí, než ve všech ostatních státech dohromady.³ Za zmínku snad stojí, že ředitel právnické akademie na Southwestern Univerzity of Politics and Law- **Chen Zhonglina** v březnu roku 2004 prohlásil, že dle jeho soukromého průzkumu v Číně pod rukama kata zemře přes 10.000 lidí. Vzhledem k počtu obyvatel Číny, ke způsobu jejich života a hlavně k faktu, že přesná čísla jsou prostě a jednoduše nedohledatelná, nezbyvá, než se smířit s faktem, že pravost jeho slov nelze ověřit, a zjistit pravdu tak zůstává stále nemožné.⁴

¹ Trest smrti ve světě [online]. [cit. 2011- 10- 11] Dostupné z <<http://upload.wikimedia.org>>

² Amnesty International: When the State Kills, London: 1989.

³ Čína popravila více lidí než zbytek světa dohromady [online]. [cit. 2012-2-18] Dostupné z <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/139014-cina-popravila-vic-lidi-nez-zbytek-sveta-dohromady>>

⁴ Save a life [online]. [cit. 2012-2-18] Dostupné z <<http://www.phaseloop.com/foreignprisoners/news-china05.html>>

Kromě faktu, že se nám asi nikdy nepodaří zjistit, jaký je skutečný počet mučených, vězněných a každoročně popravovaných odsouzců v Číně, je tato rozvinutá a vyspělá země také zajímavá tím, že rozsudky smrti jsou vykonány v průměru do jednoho roku od vylechnutí tohoto ortelu. V porovnání s jinými zeměmi, kde se na vykonání čeká průměrně 8, 5 let (ani deseti či patnáctileté čekání ve věznici není výjimkou- otázka je, kde je slibovaná finanční úspora, jakožto jeden z argumentů zastánců trestu smrti?).

Vyslechnutím zdrcujícího rozsudku ale ještě nic nekončí, odsouzenec má přece právo přezkumu vyšší instancí, a to odvolání k nejvyššímu soudu provincie. Na to mu dle legislativy Čínské lidové republiky bohatě stačí sedmidenní lhůta.

Ke cti Číňanům slouží to, že z poprav přestali dělat představení pro veřejnost, kdy se část populace vždy sešla na některém ze sportovních stadionů, aby byly svědkem vykonání definitivního trestu. Kromě klasického způsobu střelením do zátylku, který je velmi rychlý a účinný, začíná v posledních letech růst obliba injekcí, kterými je odsouzeným vpravována do těla smrtící dávka. O vážnosti celého aktu a účtě k lidské osobě vůbec svědčí fakt, že tyto smrtící látky jsou do těla trestanců vpravovány i v mobilních pojízdných dodávkách firmy Iveco. Popravou ale taky vše nekončí, odsouzenému je svým způsobem dána možnost, aby se- byť neúmyslně- pokusil svůj zločin napravit nějakým bohuželým způsobem. Například tím, že jsou mu i přes protest pozůstalých odňaty orgány. Navíc podle informací uprchlého lékaře z Číny (**Wang Guayokiho**), který popraveným odebíral kůži a rohovku, odsouzení „dárci“ dostávají před popravou injekci proti srážení krve. Wang Guayoki také zmínil šokující případ, kdy byla odsouzenici odebírána ledvina, když byl ještě naživu díky nedokonalé popravě.

A samotná legislativní úprava? Mučení funguje jako výpovědní prostředek. Neexistuje tu možnost svobodného výběru advokáta. Fakticky neexistuje presumpce nevinny. Nejvyšší lidový soud (jako poslední instance) je zcela pod kontrolou ministerstva spravedlnosti. Netřeba komentovat.

Za co???

Následující exkurz do zemí světa, kde se stále popravuje, vám nyní ukáže, za jaké prohřešky může svobodného člověka čekat oprátka, injekce, křeslo, kulka do zátylku či kámen akurátních rozměrů.

- Čína- sice minulý rok omezila trestání smrtí za spoustu nenásilných činů, jako byli pašování uměleckých předmětů a drahých kovů ze země, krádeže a falšování faktur, kvůli daňovým únikům nebo finančním podvodům. Dokonce se nově smrtí netrestá zabití pandy. Stále se však

trestá například prostituce, korupce a jiné závažnější hospodářské zločiny. Celkem tedy klesl počet činů, za které je možno nejvyšší trest uložit, o 13. Nově se taky tímto způsobem nebudou trestat občané starší 75 let. Otázkou je, jestli tato skutečnost vůbec nějak pohne s číslem každoročně popravovaných, neboť ze seznamu byly vypuštěny trestné činy, za něž soudy trestají smrtí jen vzácně, pokud vůbec.⁵

- Singapur- taky má své prvenství. Přestože se se svým počtem popravených nemůže Číně rovnat, v něčem ji přece jen převyšuje, a to v přepočtu popravených na počet obyvatel. Od roku 1991 zde bylo oběšeno přes 400 lidí, což při počtu obyvatel- 4,2 milionu, zajišťuje této zemi smutné prvenství. Podle zákona platného přes třicet let se trestem smrti oběšením trestá každý zločinec starší 18 let, který je usvědčen z pašování více než 15 gramů heroinu, 30 gramů kokainu, 500 gramů marihuany či 250 gramů metamfetaminů.⁶
- Kalifornie- mezi nejhorší hrdelní zločiny patří, podle zákonů státu Kalifornie, zrada na vlastním státu, kolaborace, křivá přísaha, na jejímž základě byl k trestu smrti odsouzen nevinný člověk, prvostupňová vražda spáchaná za účelem finančního zisku, opětovně, mnohonásobně, pokud oběť byl svědek zločinu a vrah mu tak chtěl znemožnit svědčit před soudem, a spoustu dalších.
- Pákistán, Írán, Saudská Arábie, Jemen, Kongo, Nigérie,...ze 69 zemí, které trest smrti využívají, jsou toto země, kde je běžné trestat například za krádeže i hladovějící děti. Většinu odsouzených zde, jako i v ostatních ze 69 států, tvoří příslušníci rasových, etnických a náboženských menšin, stejně jako chudí lidé.

The story of...

Anthony Porter

Příběh Anthonyho, černocho ve středních letech, vyprávěl britské televizní stanici BBC guvernér státu Illinois John Rayner. Anthonymu do vykonání rozsudku smrti zbývaly poslední dva dny. Na smrt byl připravený- objednal si poslední jídlo, byly mu vzaty míry na pohřební oblek- pak ale nejvyšší soud popravu (pro údajně nízkou inteligenci odsouzeného) ještě odložil. Nebýt skupiny studentů žurnalistiky,

⁵ Čína- trest smrti za 68 zločinů, též za zabití pandy a daňové úniky. [online].[cit.2012-2-18] Dostupné z < <http://www.czechfreepress.cz/dalsi-blogy/bretislav-olser-cina-trest-smrti-za-68-zlocinu-tez-za-zabiti-pandy-a-danove-uniky.html>>

⁶ V Singapuru se věší jako o život[online].[cit.2012-2-18] Dostupné z <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asie-a-pacifik/clanek.phtml?id=2749>>

kteří se případem začali zabývat a zcela rozcupovali obžalobu na kousíčky, nevinný Porter by byl popraven, a to po 18 letech čekání na výkon trestu, který nikdy nespáchal.

Podle guvernéra Raynera bylo z 25 lidí odsouzených k trestu smrti nakonec jen 12 popraveno a 13 osvobozeno. „45 černých Američanů odsoudily poroty složené jenom z bílých, několik lidí bylo odsouzeno k smrti na základě důkazů poskytnutých informátory ve věznicích, kteří patří k nejméně spolehlivým. Kromě zmíněného případu Anthonyho Portera přišli novináři z deníku *Daily Herald* na to, že 33 lidí bylo odsouzeno k trestu smrti na základě žalob od prokurátorů, kteří byli někdy v minulosti postaveni mimo službu nebo nesměli vykonávat právnickou praxi.“⁷

"Ford Heights Four"

Další odstrašující příběh pochází rovněž z Illinois a je starý už přes dvacet let. Čtveřice černých Američanů byla odsouzena za dvojnásobnou vraždu a znásilnění, které se mělo stát ve čtvrti Ford Heights. Obětí byl bělošský pár. Jeden anonymní telefonát stačil, aby hned druhého dne policie zatkla čtyři mladé černochoy, předvedla je před televizní kamery a prohlásila případ za objasněný. Na základě křivé výpovědi přítelkyně jednoho z obžalovaných byli dva z nich odsouzeni k trestu smrti a zbylí dva k dlouholetým trestům odnětí svobody. Po letech čekání se však k případu dostaly opět studentky investigativní žurnalistiky. Po prostudování spisu a návštěvě korunní svědkyně se jim tato v slzách přiznala, že byla k výpovědi výhrůzkami donucena právě policejními příslušníky.

Tyto případy bohužel nejsou ojedinělé. Svou vypovídací hodnotu má studie profesora Jamese Liebmana z právnické fakulty Kolumbijské University, který se svým týmem přezkoumával všechny rozsudky smrti vydané za posledních 23 let. A výsledek?

- 68% případů muselo být kvůli závažným nedostatkům posláno ke zpětnému projednání.
- Po opětovném prozkoumání byl 80% obviněným trest smrti zrušen a nahrazen jinou formou trestu.
- 7% bylo shledáno nevinnými.⁸

---

⁷ Moratorium na popravy v Illinois[online].[cit.2012-2-22].Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/czech/omnibus/death_penalty.shtml >

⁸ LIEBMAN James: A Broken System: [online].[cit.2012-2-22].Dostupné z <<http://www2.law.columbia.edu/instructionalservices/liebman/>>

Tuti Turilawati

27 letá přistěhovalkyně do Saudské Arábie, která byla odsouzená pro vraždu svého zaměstnavatele. K trestu smrti byla odsouzena bez možnosti nechat se v líčení před soudem zastupovat advokátem, či alespoň možnosti využít tlumočnicka. K její výpovědi o pouhé obraně proti stále se opakujícím sexuálním útokům zaměstnavatele zůstává soud hluchý. Nezajímá jej ani následný osud mladé cizinky, která ze strachu od těžce zraněného tyрана utekla, aby byla následně devětkrát znásilněna dalšími muži v západní provincii Mekky. Soud zajímá pouze následek, kterým je smrt muže, kterého v obraně praštila do hlavy tyčí. Ničím jiným se, ani přes protesty zahraničních médií, nezabývá.⁹

Sakíneh Mohammadi Aštianiová

Momentálně snad nejznámějším a médií nejsledovanějším je případ 45 leté Íránky a matky dvou dětí. Sakíneh byla v roce 2005 zatčena, o rok později shledána vinnou z nezákonného vztahu se dvěma muži a odsouzena k 99 ranám bičem. Po smrti jejího násilnického manžela (a po výkonu trestu) byl případ znovu otevřen a Sakíneh byla znovu odsouzena za cizoložství, tentokrát ale ještě ve spojení s účastí na manželově vraždě. Rozsudek zněl: ukamenování.

Na advokáta Mohammeda Mostafaje, známého zastánce lidských práv, který se jejího případu ujal, byl vydán zatykač. V současné době se skrývá v Norsku.

Příběh Sakíneh vzbudil velký zájem jak mezi médii, tak i mezi významnými osobnostmi (Robert Redford, Juliette Binocheová, Colin Firth).

Po nepříjemném zpopularizování islámského režimu se však Sakíneh objevila na televizních obrazovkách, aby se k nevěrám a k přípravě na vraždě svého manžela přiznala. Pravda, působila poněkud nepřítomným a vyčerpaným dojmem, navíc se rozhovor s ní objevil v pořadu a v čase, který je zcela v režii íránské vlády, ale účel to pro íránskou stranu splnilo- měli pod zámekem ne oběť, ale chladnokrevnou vražedkyni a cizoložnici, kterou čeká spravedlivý trest.

K názoru BBC, která ukazuje na snahu Teheránu odvrátit zmanipulovaným televizním přenosem pozornost světa od záměru tuto ženu popravit surovým způsobem, se připojují i osobnosti z českého prostředí: Milan Kundera například

---

⁹ Saudská Arábie: Další trest smrti pro pracovníci z ciziny. [online].[cit.2012-2-22].Dostupné z <<http://www.amnesty.cz/p190/saudska-arabie-dalsi-trest-smrti-pro-pracovnici-z-ciziny>>

píše, že Aštianiová se stala za těch pět let „symbolem zvěle a zvrhlosti íránského soudnictví.“¹⁰

Jak se bude osud Sakíneh vyvíjet dál se zatím nedá předpokládat. Doufejme, že ji snad mine trest, jehož výkon je podrobně popsán v článku 104 íránského trestního řádu: „Kámen určený ke kamenování nesmí být příliš veliký, aby dotyčný/á nezemřel po jednom či dvou úderech, ale nesmí být také moc malý, abychom ho vůbec mohli považovat za kámen.“

Vzhledem k chystaným změnám v této právní úpravě ale může doufat, že podobné tresty brzo vymizí ze soudních síní a popravišť i íránských soudů. Podle těchto změn totiž má skončit nejen kamenování za nevěru, ale také popravování dětí mladších 18 let. Jestli ale změna bude spočívat pouze v tom, že kamenování bude nahrazeno věšením a odsouzené děti budou na svou popravu čekat ve vězení až do dovršení 18 let, jak předpovídá list Financial Time shodně s íránským ombudsmanem Šádí Sadrem, Íráncům se od této „zlovůle a zvrhlosti“ sotva ulehčí...

Závěrem

Účelem tohoto článku nemělo být ovlivnit váš názor na trestání smrtí. Na to snad každý z vás - nehledě na to, kolik informací a argumentů zapálených zastánců či odpůrců se k vám dostalo - už názor má. Naším cílem bylo informovat vás o aktuálním dění ve světě, o tom, jak ve světle jasných důkazů a nejnovějších informací slábnou názory o šetření finančních prostředků - vykonání poprav je jednoznačně nákladnější, než zbytek života žít ve vězně, přestože se to na první pohled přičí zdravému rozumu. K částce, která na exekuci padne, si musíme totiž přičíst kromě nákladů na zdlouhavé soudní procesy a právní zastoupení stejně několikaletý pobyt odsouzeného ve vězení, kde na výkon trestu čeká. Nemluvě o argumentu silnou prevencí. Vždyť násilníci stejně před spravedlností utíkají, hnacím motorem pro ně je strach. Jenže ne strach z trestu, nýbrž z odhalení. A člověk, kterému už o nic nejde a který ví, že si prostě pohoršit už nemůže?

Proto se neubráním požádat čtenáře, který se dostal až sem, aby se zamyslel nad tím, jestli ve světle všech výše uvedených faktů podle něj není smrt náhodou jen nefunkční a nesmyslný trest, definitivní akt, který jednoznačně nenaplnuje

---

¹⁰ Trest smrti za nevěru odsoudil i Kundera, podepsal dopis za propuštění. [online]. [cit.2012-2-22]. Dostupné z <http://www.lidovky.cz/trest-smrti-za-neveru-odsoudil-i-kundera-podepsal-dopis-za-propusteni-lzh-/ln_zahranici.asp?c=A100817_072036_ln_zahranici_tsh>

požadavek odstrašit pachatele a tím ochránit společnost? A pokud ano, nestaví se tím proti samotnému významu a účelu trestání? Nehledě na obligátní otázku- Má stát oprávnění zabít člověka? Nenarušuje tím demokraticky fungující stát systém svých hodnot, pokud je jeho postup v rozporu s tím prvoplánovým- chránit společnost? Vždyť kdybychom to měli hnát až do krajních úvah, násilí realizované státním aparátem (tedy anonymně) v konečném důsledku může de facto symbolicky legitimizovat samotnou technologii vraždění!

Pokud čtenář zůstane neoblomným ve svém názoru, nezbyvá, než obdivovat (pro nás nepochopitelnou) sílu jeho vlastního přesvědčení. Pokud jej však výše uvedená fakta stejně šokovala jako mě v průběhu seznamování se s materií, pokud si stejně jako autorka tohoto článku řekl „Věděl jsem, že na světě se dějí hrozné věci, ale tohle je naprosto alarmující, ty ztráty na životech tak hmatatelné a zbytečné, lidé tak bezmocní...“, je tím posledním, co tímto článkem chci nabídnout, strašně jednoduchá věc- internetový odkaz. Stačí pár kliknutí myší a chvíle vašeho času. Tolik vám zabere podepsání petice, kterou vyjádříte jasně a srozumitelně svůj nesouhlas s trestáním smrtí. Nejspíš si myslíte, že budete jen kapkou v moři...ale ani moře by se bez takových kapek mořem nestalo...

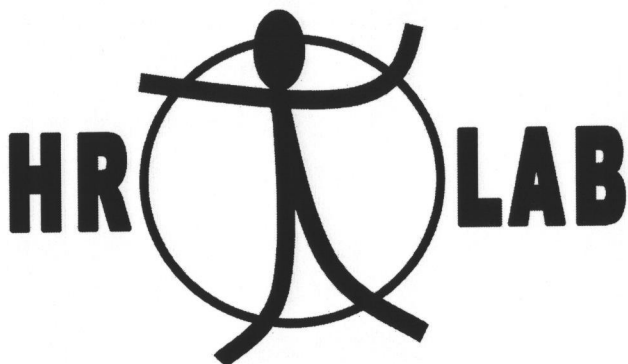
<http://www.amnesty.cz/a252/on-line-petice-proti-kamenovani>,

<http://www.amnesty.cz/p142/trest-smrti-pro-mlade-kurdy-pripojte-se-k-petici-amnesty-international>

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Veronika Pochylá, Štěpánka Vranová & Martina Daduová

Olomouc 2012

Bližší informace o laboratoři získáte na stránkách <http://hrlab.upol.cz> nebo u garanta laboratoře (JUDr. Ondrej Hamulák, ondrej.hamulak@upol.cz)

Tento Working Paper je výstupem samostatné studentské výzkumné práce a vyjadřuje pouze názory a náhledy svých autorů na danou problematiku. Text neprošel jazykovou korekturou.